

PAINDLIKKUST ON PUUDU

Mida ütleb koolireformi põhisuundade projekti arutamise aegu rajooni haridusosakonna juhataja?

Vastab **Toomas Samm**, Tartu rajooni haridusjuht.

Olen käinud paljudel koosolekutel, rääkinud ise ja kuulanud teisi — koolides, majandites, asutustes, erinevate ametite ja vanusega inimeste keskel. Ei saa öelda, et seisukohad kellelgi teistest oluliselt erineksid. Neid suundi, mis projektis avalduvad, olenevate aasta-aastalt järjest rohkem ootama hakanud, nendest tulenevaid tegusid, teoreetiliste arusaamade rakendamist üha suureneva vajadustundega tarvilikuks pidanud. Kas on õpetajate ja lastevanemate, samuti pedagoogikateadlaste, õpilaste endi hulgas vähe kõnelnud keskkooli tõelise diferentseerimise vajalikkusest? Tõeline tähendab siin seda, et teatud ainetundide lisamise, ühe aine või ainekompleksi süvendatud õpetamise puhul on reguleeritud väiksemaks teiste programmi. Elvas esitati soov: kool saagu oma ainekallaku sisseseadmisel vabamad käed ning hinnatagu selle vabaduse kasutamist siis õpitulemuste järgi. Koolil ei ole ju võimalik salaja töötada, tema kvaliteeti hindab avalikkus. Ettepanek kõlas nii: Nõo — reaalkool, Elva — humanitaarkool, Ülenurme — loodusteadusliku kullakuga. Programmi lihtsustamisel soovitati seda arvestada. Rajooni koolidirektoreid nõupidamisel lisati: esteetikakasvatust peab läbima kogu kooli. Sellepärast ei tohiks kunstikasvatuse tunnid lõppeda kuuendas klassis nagu praegu, seitsmendas-kaheksandas pole midagi, keskkooli on jäänud vaid joonestamine. Vajalikuks peetakse rohkemat keeleõpetust, eriti kõnekeele arendamise eesmärgil. Meie õpilased võivad teada küll grammatikareegleid, osata täita töövihiku ülesandeid, lugeda peast klassikute luuletusi, kuid igapäevasteks väljendusteks ei leita õiged sõnu, isegi naabervabariikide eakaaslastega ei julgeta rääkida. Täheleb, tuleb kulutada rohkem aega harjutamisele. Ühiskonnaõpetus soovitakse ühendada kodanikuõpetusega, mida seni fakultatiivtundides mõned juba teha proovinud.

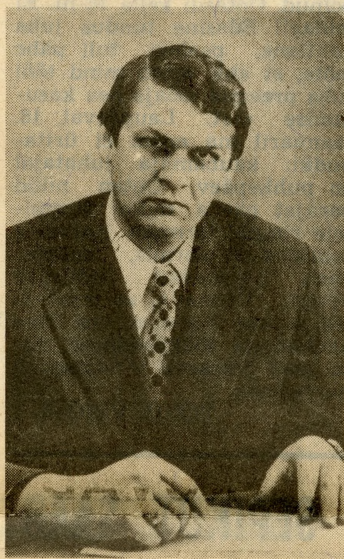
Maal võiksid end õigustada pikapäevakoolid. Maal saavad pikapäevavärrhima lapsed lihtsamalt õue, õues on puhast õhku, ruumi, ka mitmekordne toitlustamine on parem kui linnas. Pikapäevakool annab maal aega huvialaringidele, millest kaugel elavad õpilased muidu ei saa osa võtta. Kujutaksin seda ette nii, et algklasside õpilastele sobib rohkem taidlus, keskastes juba lisaks aineriingid, keskkoolis ülekaalus huvialaklubid. Ringidele ja klubidele vajab kool kindlasti abi väljastpoolt, majanditest ja teistest maa-asulatest. Viimastel aastatel on nende suhted koolidega omasemaks saanud. Julgetakse kooli tulla, on harjutud abi tooma.

Pikapäevakoolist veel nii palju, et praeguse normi kolmekümne õpilasega rühma peale ei taha paljud pedagoogid kasvatajaks hakata. Arvata võib, et mõnedki mitte laiskusest, vaid tundeist, et ei suuda nendele pakkuda seda, mis vaja oleks. Kui edaspidi rühmad viieteistkümnesteks arvatakse, siis suhtumine kindlasti muutub. Viieteistkümmene õpilasega jõuab kasvataja korraldada hästi nii tööd kui ka puhkust. Klasside täituvus ei ole maal nii suur kui

Koolireform

linnas, meie võime praegugi klassist kaks teha, kui koguneb vähemalt 36 õpilast.

Veel kord tahaksin öelda, et lubatagu koolile rohkem otsustamisvabadust ja rohkem vastutust oma otsuste suhtes. Koolid pole sellega tihti enam harjunud, sest mõnedki nõudmised on esitatud talle nii äärgalt, et kui täpipealt ei täida siis plussi kirja ei saa. Sellised nõudmised tavaliselt ei lähtu kohapealsetest iseärasustest, kooli iseseisvusest. Võtame näiteks poliitilise tööõpetuse praktika poole. Kel võimalik, ei pea selleks sugugi majandist kohta otsima. Praktika võib mõnikord ehk pare-



TOOMAS SAMM

mini ära teha kooli juures, näiteks remondibrigaadi loomisega, samuti kooli maa-alal kooli masinatega. Eriti kui koolil on endal sobivaid juhendajaid, või toob ta neid kohale väljastpoolt.

Teiseks. Kui keegi avaldab arvamust, et kabinetisüsteem tuleb ära kaotada siis — jäägu ka see kooli enda otsustada. Kabinetide rajamiseks ja korrashoiuks on praegused õpetajad väga palju vaeva näinud. Aineõpetajatelt, koolijuhitelt ja šeffidelt on nii palju jõu- ning majanduslikku kulu nõutud, et kuritegu oleks nüüd kriips peale tõmmata. Meenutagem veel koolidevahelise sotsialistliku võistluse n.ö. kabinetipunkte, iga-aastasi kabinetide ülevaatust, pahanamisi, et küllalt kiiresti ei tehta, ei sisustata... Kabinetid on korras õpperuumid, tihti nimetavad õpilased klassijuhataja kui aineõpetaja kabinetti omaks jne. Milline ruum on klass, milline kabinet — otsustagu kool ise. See on oleb enamasti ainst ning aineõpetajatest.

Vastutusest veel nii palju, et vabastatagu koolidirektor töödejuhataja, sanitaartechniku, elektriku, varustaja ja teistelt sedalaadi kohtadelt. Sama lugu kipub olema haridusosakonna juhatajaga. Näiteks kirjutatakse paber: «Haridusosakonna juhataja ei kindlusta sööklaale piima, liha...» Koolisöökla antakse ju aktiga üle tootlustuseetvõttele. Et pliidid ja külmkapid töötaksid, on samuti selle ettevõtte asi. Kui meie nendele remonti palume, vastatakse, et pole mehi, pole tagavaraosi. Kooli peetakse süüdlaseks, kui söökla ei tööta, kui koolimaja külm. Tõsi seegi, et mõnel koolidirektoril on tulnud katelt kütta, seni vist veel mitte toitu teha. On see

siis tõesti utopia vabastada direktor täielikult õppe- ja kasvatustöö tarvis? Seada selleks oma kohale täie vastutuse ning sõnaõigusega kooli majandusjuhataja, kellel muidugi ka töötasu oleks ametiautoriteedi aluseks.

Koolireformi üks ootuspärane ülesanne seisnebki hariduselus sõlme läinud majandusasjade kordaseadmises. Õpetajate palkadest on palju räägitud. Rõhutaksin mõnd takku. Individuaaltunnid kas khevemate järeleaitamiseks või andekamate arendamiseks peaksid olema tasustatud nagu kõik teised tunnid. See innustaks õpetajat. Ta ju teab, et teistel elualadel lisatöö ületundide eest makstakse antakse preemiaid. Kus on paremate õpetajate preemiad? Neid ei ole. Paindumatuse lahtrisse kuulub ka tõsiasi, et me pole seni reguleerinud õpetajapalka õpetamise tulemuste järgi, enesetäiendamise (kursused jms.) järel kasvanud meisterlikkuse järgi. Ühe õpetaja lapsed teevad näiteks ülerajoonilise kontrollitöö väga hästi, teise omad halvasti. Järgmisel korral sama lugu. See teine ei kaavatsegi, ei püüagi oma tööd parandada, ütleksin, vaatab nõudmistest ja nõuannetest jultalt mööda. Oleme seda küllalt kaua sallinud, mingeid järeldusi tegemata. Aga kui võtta tunnitasa alla? Või kui parematel tõsta?

Mõistetamatu tundub, et pioneerijuht ei saa pedagoogilise töö staaži, ei õpetajatega ühtemoodi palka ega puhkust. Ometi töötab temagi lastega, on sisuliselt pedagoog ning täidab oma ülesandeid piiramatult tööpäeva kestel. Heal pioneerihil jätkub tööd palju, ta võib koolis tähtsat osa etendada, kui tunneb end õpetajate kõrval võrdselt usaldatuna. Ka siin on üks amet, mille prestiiži tuleb väljastpoolt tõsta.

Pensioniikka jõudev haridustöötaja on samuti üks mure. Meil on rajooni haridusosakonnas olnud väga lugupeetud inspektoreid, inimesi, kes just sellele kohale sobisid. Miks nad ära läksid, miks nad oma mitmekülgset kogemust ainult väikesesse maakooli viisid? Selleks, et elutöö väärist pensioni välja teenida. Mõnigi on niiviisi oma kõige küpsemal aastail rahulolematust tundnud. Ka koolis tuleb ette, et kogenud õpetajal pole aega metoodiliselt ja sisuliselt väga häid tunde anda noori pedagooge välja koolitada sest ta peab mõtlema pensionile ning maksimumi väljateenimiseks rohkem üle normi tunde võtma. Neiks kõigiks ei jõuagi ta siis korralikult valmistuda ning öeldakse, et «jookseb läbi». Aga kes ei oleks huvitatud täispensionist? Miks ei võiks see oodata kõiki pedagooge ning lasta kõigil rahulikult töösse süveneda. Veel üks ebakoht: pensioniikka jõudnud maaõpetaja saab edasi töötades kätte kogu määratud pensioni, seda ei saa aga kooli juhtkond.

Õpetajaks ei taheta tihti saada just sellepärast, et võrreldes teiste ametialadega on kooli jäänud palju aegunut. Kui mõtlen oma ülikoolikursusele, siis — ka meist on hoidunud suur osa väljapoole kooli. Aga hiljuti andsime ühe keskkooli õpetajatest pooltele tööveterani medali. Need faktid viitavad kõik asjadele, mis vaja korda teha.

RAUL SIMM